

ปัญหาการออกกฎหมายของกระทรวงการคลังเพื่อกำหนดกระบวนการ
ให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐ ตามพระราชบัญญัติ
ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

พงษ์พัฒน์ เอี่ยมไธ*
ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนเกี่ยวกับการให้ข้าราชการและลูกจ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐ และวิธีการยึดอายัดขายทอดตลาด ตลอดจนเพื่อศึกษาถึงกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวกับการเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อรัฐของต่างประเทศและประเทศไทย รวมไปถึงเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกกฎหมายของกระทรวงการคลังเพื่อกำหนดกระบวนการให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกกฎหมายของกระทรวงการคลังเพื่อกำหนดกระบวนการให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

จากการศึกษา พบว่า เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกกฎหมายของกระทรวงการคลัง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และขั้นตอนในการกำหนดค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 อันประกอบด้วย ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เนื่องจากบทบัญญัติข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นการตราเพื่อบังคับใช้โดยขัดต่อหลักความเสมอภาคและการตราหนังสือเวียนฉบับดังกล่าวเพื่อกำหนดความรับผิดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นตัวเงินและมีได้ตราโดยได้รับความยินยอมจากตัวแทนของประชาชน จึงขัดต่อหลักการตรากฎหมาย นอกจากนี้ยังพบว่า มีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการบังคับ ในกรณียึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ซึ่งกรณีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดได้มีการกำหนดไว้เพียงในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่ให้ไปใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลมจึงเป็นกรณีที่พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ขาดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการบังคับยึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้างผู้กระทำละเมิด ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยควรนำแนวคิดหรือหลักการตามกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ที่ได้มีหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และขั้นตอนในการกำหนดค่าเสียหายของเจ้าหน้าที่เอาไว้ โดยให้มีการยกเลิกบทบัญญัติข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้ของกฎหมายดังกล่าว นอกจากนี้ให้ดำเนินการการยกเลิกหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 แล้วให้เป็นอำนาจของศาลปกครองในการกำหนดสัดส่วนความรับผิด อีกทั้งกำหนดให้มีการออกระเบียบเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ เพื่อการบังคับในกรณียึด อายัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้างให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนสืบต่อไป

1. บทนำ

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกกฎหมายของกระทรวงการคลัง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์แนวทาง และขั้นตอนในการกำหนดค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

กระทรวงการคลังซึ่งเป็นราชการส่วนกลางที่มีหน้าที่กำกับดูแลการบังคับใช้ตามพระราชบัญญัตินี้เล็งเห็นว่าการปฏิบัติราชการของส่วนราชการต่างๆ ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และดำเนินการตราหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เพื่อเป็นแนวทางให้กับทุกส่วนราชการปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่การบังคับใช้ระเบียบและหนังสือเวียนดังกล่าวยังเกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

อย่างไรก็ตาม ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติ

ให้ส่วนราชการปฏิบัติตามในการพิจารณาเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ โดยที่หลังจากมีการพิจารณาเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่จากกรมบัญชีกลาง จนกระทั่งกรมบัญชีกลางแจ้งผลการตรวจสอบไปยังส่วนราชการต้นสังกัด ซึ่งข้อบัญญัติในระเบียบมีบทบัญญัติที่กำหนดให้ราชการส่วนกลางออกคำสั่งทางปกครองตามความเห็นที่กระทรวงการคลังแจ้งผลการตรวจสอบโดยเมื่อราชการส่วนกลางได้รับผลการตรวจสอบแล้วจะมีความเห็นเป็นอื่นไม่ได้ แต่ในทางกลับกันราชการส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ ด้วยบทบัญญัติของกฎหมายเปิดโอกาสให้ราชการส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สามารถมีความเห็นต่างจากที่กระทรวงการคลังแจ้งผล และออกคำสั่งทางปกครองตามผู้บังคับบัญชาของส่วนราชการนั้น ๆ เห็นว่าถูกต้องได้ ถือว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้โดยไม่เสมอภาคกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากรณีที่ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายในการกำหนดวิธีพิจารณาความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ และเป็นบทบัญญัติที่ควรจะเป็นแนวทางในการพิจารณาความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม กลับมีบทบัญญัติที่ทำให้การออกคำสั่งทางปกครองของหน่วยงานของรัฐไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ผลเสียจึงตกแก่ตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้แก่หน่วยงานของรัฐ ที่จะได้รับผลของการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองของส่วนราชการตามที่ตนเห็นว่าถูกต้องและเหมาะสม จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนและขาดความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย

ประการที่สอง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

อย่างไรก็ตาม หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการกำหนดแนวทางในการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่หน่วยงานของรัฐ ถือเป็นการกำหนดสภาพบังคับแก่เจ้าหน้าที่ให้ต้องชดใช้แก่หน่วยงานของรัฐเป็นตัวแทน ดังนั้น เนื้อหาในหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จึงมีผลเป็นการกระทบสิทธิของตัวเจ้าหน้าที่ เพราะหนังสือเวียนฉบับดังกล่าวมีเนื้อหาไปกำหนดความรับผิดว่าใครจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บ้าง และมีการกำหนดความรับผิดที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้

นอกจากนี้ หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ไม่มีฐานอำนาจจากกฎหมายแม่บทใด ๆ ที่กำหนดให้สามารถกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ได้ และในส่วนของเนื้อหาของหนังสือเวียนจะต้องไม่เป็นการเรียกเก็บเงิน ภาษี หรือกำหนด

บทลงโทษไว้ โดยหากจำเป็นต้องมีการนำกฎหมายมาบังคับใช้จำกัดสิทธิแก่ประชาชน กฎหมายดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องได้รับการรับรองและให้ความยินยอมจากฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะตัวแทนของประชาชนก่อน จึงจะสามารถออกกฎหมายที่ไปจำกัดสิทธิแก่ประชาชนได้ จึงเห็นได้ว่าการที่ประเทศไทยบังคับใช้ หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ที่ ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เพื่อกำหนดสัดส่วนความรับผิด ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นประชาชนเช่นเดียวกันให้ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐ เป็นการไม่สอดคล้อง กับทฤษฎีหลักการตรากฎ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วน ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งมีสถานะเป็นหนังสือกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้แก่ทุกส่วนราชการเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปใน แนวทางเดียวกัน กลับมีเนื้อหาที่กำหนดลักษณะความผิดของเจ้าหน้าที่และเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่า สินไหมทดแทนตามแนวทางที่หนังสือเวียนฉบับนี้กำหนดไว้ เป็นการตราหนังสือเวียนโดยไม่ชอบด้วย หลักการเพื่อมาจำกัดสิทธิของเจ้าหน้าที่ อาจทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความศรัทธาต่อระบบการพิจารณาความ รับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพราะกังวลต่อ หลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด จึงเป็นการนำบทบัญญัติที่ออกโดยไม่มีกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้ เพื่อมาจำกัดสิทธิแก่ตัวข้าราชการ ซึ่งผิดหลักการตรากฎหมาย

2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการบังคับ ในกรณียึด อายุต์ และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิด ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ไม่มีบทบัญญัติ เป็นการเฉพาะในเรื่องมาตรการบังคับทางปกครอง จึงมีการกำหนดให้การดำเนินการในการเรียกให้ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ทรัพย์สินอันเป็นตัวเงิน ซึ่งมีการใช้คำสั่งทางปกครองบังคับแล้วไม่เป็น ผลสำเร็จ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายกลางที่ใช้ใน การปฏิบัติราชการ จึงมีบทบัญญัติในส่วนของมาตรการบังคับทางปกครอง โดยกำหนดแนวทางแก่ หน่วยงานของรัฐเพื่อที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ส่วน ราชการได้ แต่ตัวกฎหมายที่จะกำหนดถึงวิธีการปฏิบัติในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อขายทอดตลาด ยังคงไม่มีการบัญญัติวิธีการในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดไว้โดยชัดเจน เนื่องจากตัวบทบัญญัติให้ไปใช้วิธีการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม

ดังนั้น พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่ง ควรที่จะมีแนวทางในการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม แต่ กลับไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิด เพื่อนำมา ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ส่วนราชการ ซึ่งเป็นสาระสำคัญในการที่ส่วนราชการจะได้รับชดใช้ค่าสินไหม

ทดแทน และเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่เพื่อขายทอดตลาด กลับต้องใช้วิธีปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่ยังคงมีบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนเช่นกัน และผลักดันให้ไปใช้วิธีการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่สามารถปรับใช้กับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองได้ จึงไม่เป็นธรรมแก่ตัวเจ้าหน้าที่ และอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ส่วนราชการ อันเนื่องมาจากขาดบทบัญญัติทางกฎหมายที่ชัดเจน

2. ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนเกี่ยวกับการให้ข้าราชการและลูกจ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐและวิธีการยึด อายัด ขายทอดตลาด

2.1 หลักการตรากฎ การตรากฎนั้น มีการกล่าวไว้โดยหลากหลาย แต่โดยทฤษฎีแล้วสามารถแยกองค์ประกอบได้ ดังนี้

1. บทบัญญัติที่รัฐตราออกเพื่อบังคับใช้แก่ประชาชนในรัฐได้นั้น จะต้องมีการกล่าวอ้างถึงกฎหมายในลำดับที่สูงกว่าซึ่งให้อำนาจในการตราบทบัญญัตินั้น ๆ เสมอ หากกฎหมายใดตราออกมาบังคับใช้โดยมิได้อ้างกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ ย่อมเป็นการตรากฎหมายโดยมิชอบตามหลักการตรากฎ

2. บทบัญญัติที่ออกโดยฝ่ายบริหารนั้น ตามหลักทั่วไปจะมีบทกำหนดโทษหรือเรียกเก็บภาษีอากรไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะการจำกัดสิทธิของบุคคลได้จะต้องเป็นกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติก่อน ซึ่งบทบัญญัติที่ออกโดยฝ่ายบริหารไม่ได้รับความเห็นชอบดังกล่าว

3. ถ้าเป็นบทบัญญัติที่ออกมาเพื่อกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติม เนื่องจากพระราชบัญญัติที่เป็นกฎหมายแม่บทไม่ได้กล่าวไว้ จะต้องไม่มีข้อความที่ขัดหรือแย้งหรือเกินอำนาจของพระราชบัญญัตินั้น เพราะบทบัญญัติที่ออกโดยฝ่ายบริหารเป็นบทบัญญัติที่ออกมาเพื่อความสะดวกในการใช้พระราชบัญญัติเท่านั้น

2.2 หลักความเสมอภาค บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคในการรับบริการที่ได้มาตรฐานและไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเนื่องจากความแตกต่างในถิ่นกำเนิด สถานะทางบุคคล ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งจะต้องให้ความเคารพในเสรีภาพและสิทธิซึ่งกันและกัน เพราะศักดิ์ศรีของมนุษย์ย่อมมีหลักพื้นฐานมาจากความเสมอภาคในการดำรงชีวิตอย่างมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ เทียบเท่าบุคคลอื่น ๆ ในสังคม สำหรับในทางปกครองหลักความเสมอภาค (Principle of Equality) กำหนดให้องค์กรใช้อำนาจกระทำการทางปกครองในการปฏิบัติต่อบุคคลให้เหมือนกัน หลักความเสมอภาคจึงเป็นที่ยอมรับและมีผลผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้หลักความเสมอภาคสามารถแบ่งได้เป็น 2 หลักได้อีก ดังนี้

2.2.1 หลักความเสมอภาคทั่วไป เรื่องหลักความเสมอภาคทั่วไปนั้น ถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐควรจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ และเป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถกล่าวอ้างกับการกระทำใด ๆ ของรัฐที่มาละเมิดต่อสิทธิของประชาชนได้ โดยหลักความเสมอภาคทั่วไปถือว่าคุณคนไม่ว่าจะมีฐานะทางกฎหมายอย่างไรก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน สถานะทางกฎหมายไม่ก่อให้เกิดเอกสิทธิ์แก่บุคคลเหล่านั้นแต่อย่างใด และการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐไม่ว่าจะเป็นการใช้

อำนาจโดยไม่พิจารณาถึงเนื้อหาหรือไม่มีเหตุผลสนับสนุนที่จะรับฟังได้ ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาคทั่วไป

2.2.2 หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องถือเป็นข้อยกเว้นจากหลักความเสมอภาคทั่วไปที่ถือว่าเป็นหลักพื้นฐาน ใช้ได้กับทุกกรณี แต่หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องเป็นหลักความเสมอภาคที่กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เฉพาะกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม ประชาชนในรัฐที่ถูกโต้แย้งสิทธิชอบที่จะนำคดีเข้าสู่การพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจได้อย่างเท่าเทียมกัน และการพิจารณาตามกระบวนการของกฎหมายจะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

2) ความเสมอภาคในการรับภาระของรัฐ ความเสมอภาคของประชาชนในการรับภาระของรัฐ ถือว่าเป็นบ่อเกิดของหลักกฎหมายอีกจำนวนมาก และฝ่ายนิติบัญญัติยังใช้เป็นเหตุผลในการออกกฎหมายด้วย เช่น ความเสมอภาคในการรับราชการทหารของชายไทยทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป จะต้องประจำการเข้ารับราชการทหาร

3) ความเสมอภาคในการเข้าทำงานในภาครัฐ หลักความเสมอภาคของประชาชนในการเข้ารับราชการในหน่วยงานของรัฐนั้น ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดไว้โดยชัดเจน หากจะมีก็แต่กฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้าทำหน้าที่ในภาครัฐต่าง ๆ ประชาชนย่อมมีความเสมอภาคที่จะเข้าทดสอบเพื่อรับราชการได้

4) ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง เป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนทุกคนในรัฐประชาธิปไตยจะพึงมี โดยบุคคลทุกคนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ย่อมมีสิทธิเลือกตั้งและสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน

5) ความเสมอภาคในการรับบริการสาธารณะ หลักความเสมอภาคนี้เป็นการบังคับฝ่ายปกครองหรือรัฐว่าต้องให้บริการแก่บุคคลที่มีสาระสำคัญอย่างเดียวกันในลักษณะเดียวกัน ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันด้วย เว้นแต่การให้บริการนั้น จะต้องกระทำแก่ผู้ที่มีสาระสำคัญแตกต่างกัน

2.3 หลักกฎหมายที่ดี

2.3.1 กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นการทั่วไป กฎหมายที่รัฐออกใช้กับประชาชนนั้น หากเป็นการออกใช้บังคับเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะบุคคล จะต้องมีการควบคุมการใช้อำนาจของตนด้วย โดยไม่ให้มีการใช้อำนาจจนเกินขอบเขตไปกระทบต่อประชาชนจนกลายเป็นการไปจำกัดเสรีภาพ

2.3.2 กฎหมายต้องมีความชัดเจนแน่นอน กฎหมายที่จะมีผลไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้นั้น รัฐจะต้องบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งไว้ในกฎหมายว่ารัฐมีอำนาจที่จะให้ประชาชนกระทำการ หรือห้ามมิให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และระบุให้ชัดเจนด้วยว่าห้ามในกรณีใดบ้าง

2.3.3 กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง กฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลังที่เป็นโทษ โดยรัฐจะต้องประกาศโฆษณากฎหมายให้ประชาชนทราบในราชกิจจานุเบกษา

นุเบกษาก่อนที่จะนำไปใช้บังคับ และสามารถบังคับกับการกระทำที่เกิดขึ้นหลังจากได้ประกาศโฆษณา
กฎหมายให้ประชาชนทราบในราชกิจจานุเบกษาไปแล้ว

2.3.4 กฎหมายต้องไม่ขัดต่อหลักความได้สัดส่วน การที่กฎหมายมีความเข้มงวดเกินไป
จะทำให้สังคมโดยรวมไม่มีความสุข เนื่องจากต้องกังวลว่าตนเองจะกระทำผิดกฎหมายเมื่อใด แต่หาก
กฎหมายที่หย่อนยานเกินไป สังคมก็จะเกิดความวุ่นวายโกลาหล การบัญญัติกฎหมายจึงต้องมีความพอดี

2.3.5 กฎหมายต้องไม่กระทบต่อเนื้อหาอันเป็นแก่นแท้ของสิทธิและเสรีภาพ สิทธิ
เสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีมาแต่เกิด ซึ่งรัฐได้ยอมรับในสิทธิและเสรีภาพด้วย จึงได้มีบทบัญญัติที่
รับรองและคุ้มครองถึงสิทธิและเสรีภาพไว้

3. กฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนต่อรัฐของต่างประเทศและประเทศไทย

3.1 กฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐชดใช้ค่าสินไหม
ทดแทนต่อรัฐของต่างประเทศ

3.1.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้พัฒนาหลักความรับผิดชอบร่วม (Cumul des responsabilités) ขึ้น
ขึ้นนี้เนื่องจากการถือหลักการเดิมที่ความผิดประเภทหนึ่งตัดความผิดอีกประเภทหนึ่ง ก่อให้เกิดผลอันไม่
พึงปรารถนาขึ้น โดยเฉพาะกรณีที่ข้าราชการต้องรับผิดชอบส่วนตัว แต่ข้าราชการผู้นั้นไม่มีความสามารถใน
อันที่จะชดใช้ค่าทดแทนความเสียหาย ทั้ง ๆ ที่ในกรณีที่เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงนั้น เหตุแห่งความ
เสียหายอาจจะมาจากความบกพร่องผิดพลาดในการดำเนินงานส่วนรวมหรือความบกพร่องในการจัด
โครงสร้างองค์การ ประกอบกับความบกพร่องผิดพลาดของข้าราชการ การให้ข้าราชการต้องรับผิดชอบแต่เพียงผู้
เดียวโดยรัฐไม่ต้องรับผิดชอบเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่อาจหาคำอธิบายมารองรับได้ ข้อพิจารณาดังกล่าวนี้เองทำให้
ในที่สุดแล้วระบบกฎหมายฝรั่งเศสยอมรับหลักความรับผิดชอบร่วม โดยมีแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบ
ร่วม ดังนี้

1) คดี Lemonnier คดีนี้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าในงานเทศกาลงานหนึ่งซึ่งจัดโดย
เทศบาล เทศบาลได้จัดให้มีการแข่งขันยิงเป้า ซึ่งผูกติดอยู่กับกระดานแผ่นเล็กที่ลอยอยู่ในแม่น้ำ โฉทกซึ่ง
เป็นสามีและภรรยาผู้ซึ่งได้มาเดินเที่ยวงานถูกกระสุนได้รับบาดเจ็บ ข้อเท็จจริงปรากฏว่าก่อนหน้านั้นหลาย
ชั่วโมงก็เกือบมีคนที่ถูกกระสุนยิงไปที่เป้าในแม่น้ำดังกล่าว และได้มีการแจ้งไปที่นายกเทศมนตรีให้ระงับ
หรือจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัย แต่นายกเทศมนตรีเพิกเฉยไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด จนเกิด
เหตุขึ้น หลังจากที่ศาลยุติธรรมได้พิพากษาให้นายกเทศมนตรีรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายเป็นการส่วนตัวแล้ว
สภาแห่งรัฐได้พิพากษาว่าเทศบาลมีความผิดเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง การไม่จัดให้มีมาตรการรักษาความ
ปลอดภัยในการยิงเป้าบินอย่างเพียงพอ ไม่เพียงแต่เป็นความผิดของนายกเทศมนตรีเท่านั้น แต่ยังเป็น
ความผิดของเทศบาลด้วย

2) คดี Jeannier พลทหารที่นำรถรัฐการไปใช้โดยมิชอบ จนเกิดอุบัติเหตุต้องรับผิดชอบ ¼ ส่วนของค่าเสียหายเพราะเป็นผู้มีหน้าที่ควบคุมดูแลรถ ส่วนทหารอื่น ๆ ที่รู้เห็นเป็นใจร่วมนั่งไปด้วย ต้องรับผิดชอบ 1/12 ส่วน

อย่างไรก็ตาม สาธารณรัฐฝรั่งเศสยังมีกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่จะสามารถบังคับชำระหนี้ได้ มี 2 ประเภท คือ เจ้าพนักงานบังคับคดี (huissier de justice) ตามมาตรา 18 แห่งรัฐบัญญัติฉบับที่ 91-650 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1991 ว่าด้วยการปรับปรุงกระบวนการบังคับคดีแพ่ง และเจ้าพนักงานบังคับชำระหนี้ภาครัฐ (huissier du trésor public) ตามมาตรา 294 แห่งรัฐกฤษฎีกาฉบับที่ 92-755 ลงวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 ว่าด้วยหลักเกณฑ์ใหม่ในการบังคับคดีแพ่งตามรัฐบัญญัติ ฉบับที่ 91-650 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1991 โดยเจ้าพนักงานบังคับชำระหนี้ภาครัฐเป็นข้าราชการกรมบัญชีกลาง (Direction Générale de Comptabilité Publique) โดยปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การควบคุมของคลังจังหวัด (trésorier-payeur général) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่หลักในการบังคับชำระหนี้ภาษีอากรตามประมวลวิธีราชการ (livre de procédure fiscale)

3.1.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติที่เป็นวิธีการบังคับทางปกครองตามประมวลวิธีราชการ มีการกำหนดถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปในการยึดหรืออายัด โดยสรุปได้ ดังนี้

1) ห้ามยึดหรืออายัดเกินขอบเขต โดยมาตรา 5 วรรคหนึ่ง แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับทางปกครองในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองแห่งสหพันธ์รัฐ (VwVG) ประกอบกับมาตรา 281 วรรคสอง แห่งประมวลวิธีราชการ กำหนดการห้ามขยายขอบเขตของการยึดหรืออายัด โดยการยึดหรืออายัดต้องครอบคลุมเฉพาะสิทธิเรียกร้องของเจ้าหน้าที่แห่งการบังคับทางปกครอง และค่าค่าธรรมเนียมในการบังคับทางปกครองเท่านั้น

2) ห้ามยึดหรืออายัดที่ไม่มีวัตถุประสงค์ โดยมาตรา 5 วรรคหนึ่ง แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการบังคับทางปกครองในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองแห่งสหพันธ์รัฐ (VwVG) ประกอบกับมาตรา 281 วรรคสาม แห่งประมวลวิธีราชการ กำหนดห้ามการยึดหรืออายัดที่ไม่มีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันการยึดหรืออายัดค่าธรรมเนียมเพียงอย่างเดียว

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังได้กำหนดรูปแบบการยึดหรืออายัดสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ไว้ ดังนี้

1) การยึดสังหาริมทรัพย์ โดยจะมีทั้งการยึดสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ ที่เจ้าหน้าที่สามารถบังคับชำระหนี้ได้ทันที และการยึดสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น หรือที่ลูกหนี้แห่งการบังคับทางปกครองครอบครองร่วมกับบุคคลอื่น หรืออยู่ในความครอบครองของบุคคลที่สาม ซึ่งจะกระทำได้ต่อเมื่อบุคคลที่ครอบครองร่วมหรือบุคคลที่สามให้ความยินยอม เว้นแต่มีการออกคำร้องขอให้ส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าว

2) การยึดสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนหรืออสังหาริมทรัพย์ ได้มีบทบัญญัติให้เจ้าหน้าที่เลือกกระทำได้ 3 วิธี คือ การยึดทรัพย์มาเพื่อที่จะถูกบังคับจำนอง การยึดเพื่อขายทอดตลาด และการยึดมาใช้เพื่อประโยชน์ของฝ่ายปกครอง

3) การอายัดสิทธิเรียกร้อง โดยแบ่งเป็นสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงิน สิทธิเรียกร้องให้ส่งของ และการอายัดสิทธิจำนำ

4) การขายทอดตลาด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าหน่วยงานต้องออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่บังคับได้มาขายทอดตลาด เว้นแต่ที่เป็นตัวเงินก็ให้หักเงินดังกล่าวชำระหนี้แก่รัฐ และมีหลักเกณฑ์ว่าตามปกติภาครัฐจะขายทอดตลาดทรัพย์สินที่นำบังคับยึดมา จะขายทอดตลาดได้เมื่อเกินระยะเวลาหนึ่งสัปดาห์ เว้นแต่ลูกหนี้ให้คำยินยอม หรือมีความจำเป็นเร่งด่วนรัฐสามารถที่จะขายทอดตลาดก่อนเวลาที่กำหนดได้

3.1.3 สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรได้มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมคือ Equality Act 2010 โดยสาระสำคัญในกฎหมายฉบับนี้จะกล่าวถึงมาตรการที่กฎหมาย Equality Act 2010 กำหนด เพื่อสร้างกลไกในการลดความเหลื่อมล้ำที่ไม่ยุติธรรมและขจัดการเลือกปฏิบัติ เพื่อเพิ่มความเสมอภาคของประชาชนหรือองค์กรเอกชนในการได้รับการปฏิบัติจากภาครัฐ หรือก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม โดยที่กฎหมาย Equality Act 2010 ในลักษณะที่ 1 มีวัตถุประสงค์สำคัญที่มุ่งเน้นการรวมมาตรการทางกฎหมายในการต่อต้านการกีดกันและการเลือกปฏิบัติในกรณีต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันและการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและเสริมสร้างความเท่าเทียมด้านสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสทางสังคมให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องกำหนดแนวทางและแสวงหามาตรการเพื่อสอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้ เพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติในทุกกรณี เช่น การบริการสาธารณะ การจ้างแรงงาน การศึกษา และการสมาคม เป็นต้น

3.1.4 สหรัฐอเมริกา

ในอดีตสหรัฐอเมริกาวางหลักว่าข้าราชการต้องรับผิดชอบในผลละเมิด แต่ต่อมาก็พัฒนาไปตรงกันข้ามว่ารัฐไม่ต้องรับผิดชอบในผลละเมิด โดยที่ Federal Tort Claims Act 1946 กำหนดให้นิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชนหรือความรับผิดชอบของรัฐต่อเอกชนนั้น จะต้องว่ากันตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องละเมิด เหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชน แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดนั้น แต่รัฐหรือองค์กรของรัฐหากถูกฟ้องจะต้องรับผิดชอบแทนในบางกรณีและฟ้องไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐภายหลังได้

3.2 กฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวกับการเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อรัฐของประเทศไทย

กฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันได้แก่พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 กำหนดให้หน่วยงานของรัฐ

จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการกระทำผิดละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โดยผู้เสียหายจะฟ้องเจ้าหน้าที่โดยตรงไม่ได้ ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐเท่านั้น หากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดไม่ได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใดให้ฟ้องคดีต่อกระทรวงการคลัง และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 18 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐจะต้องมีคำสั่งทางปกครองตามความเห็นของกระทรวงการคลัง เว้นแต่เป็นราชการส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ สามารถมีความเห็นแตกต่างจากกระทรวงการคลังได้ อีกทั้ง เพื่อให้การกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ส่วนราชการเป็นไปในแนวทางเดียวกัน กระทรวงการคลังจึงได้มีหนังสือเวียน เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 57 ยังได้บัญญัติถึงการใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อบังคับให้ข้าราชการต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐ โดยวิธีบังคับยึด आयัด และขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม

4. ปัญหาการออกกฎของกระทรวงการคลังเพื่อกำหนดกระบวนการให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้กำหนดหลักปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ขึ้น การกระทำของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของรัฐ จึงได้มีกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองการกระทำอยู่ โดยเป็นหลักประกันให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องรับผิดชอบในเหตุละเมิด และมาตรการในการเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของสารบัญญัติที่เป็นบทบัญญัติทั่วไป หรือส่วนที่เป็นวิธีสบัญญัติที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการในการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ หรือวิธีการบังคับให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ส่วนราชการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและให้ป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนราชการโดยรวม ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงปัญหาทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

จากการศึกษา พบว่า ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ข้อ 18 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติของส่วนราชการผู้ได้รับความเสียหายจากเหตุละเมิดที่ได้รับแจ้งผลการตรวจสอบความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่จากกระทรวงการคลัง มีหน้าที่ผูกพันให้ต้องออกคำสั่งทางปกครองเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติข้อ 18 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การ

ปฏิบัติไว้เป็นสองแนวทาง แนวทางแรกกำหนดให้ส่วนราชการต้นสังกัดที่มีลักษณะเป็นราชการส่วนกลาง จะต้องออกคำสั่งทางปกครองตามความเห็นที่กระทรวงการคลังแจ้งผลการตรวจสอบไป โดยจะเห็นเป็นอย่างอื่นมิได้ แต่แนวทางที่สองกลับกำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ มีความเห็นต่างจากที่กระทรวงการคลังแจ้งผลไปได้ ทั้งนี้ หากส่วนราชการดังกล่าวเห็นว่าความเห็นของกระทรวงการคลังไม่ถูกต้อง โดยที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจเห็นต่าง และออกคำสั่งทางปกครองตามที่ส่วนราชการนั้น ๆ เห็นว่าถูกต้องได้ และบทบัญญัติข้อ 18 วรรคสอง กำหนดถึงการป้องกันมิให้คดีความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ซึ่งถือเป็นคดีละเมิดในรูปแบบหนึ่ง ต้องขาดอายุความตามหลักของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงกำหนดให้หน่วยงานของรัฐผู้รับแจ้งผลการตรวจสอบจากกระทรวงการคลัง รับผิดชอบการออกคำสั่งทางปกครอง หรือฟ้องคดีเพื่อให้อายุความสะดุดหยุดลง เพื่อป้องกันมิให้หน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของส่วนราชการเมื่อได้รับแจ้งผลการตรวจสอบจากกระทรวงการคลัง ที่ปรากฏใน ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงอำนาจของส่วนราชการในการใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยสั่งการที่ไม่เหมือนกัน โดยแยกเป็นการจำกัดอำนาจของราชการส่วนกลางไม่ให้วินิจฉัยแตกต่างจากของกระทรวงการคลัง แต่เปิดโอกาสให้ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการวินิจฉัยแตกต่างจากที่กระทรวงการคลังกำหนด จนอาจทำให้ปฏิบัติราชการผิดพลาดเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายทางละเมิดขึ้นอีก ย่อมไม่สอดคล้องต่อหลักกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักนิติรัฐ หลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการบังคับใช้ ข้อ 18 วรรคหนึ่ง แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากรณีที่ ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายในการกำหนดวิธีพิจารณาความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ และเป็นบทบัญญัติที่ควรจะเป็นแนวทางในการพิจารณาความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม กลับมีบทบัญญัติที่ทำให้การออกคำสั่งทางปกครองของหน่วยงานของรัฐไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความชัดเจนในเรื่องการออกคำสั่งทางปกครองของหน่วยงานของรัฐ การที่บทบัญญัติทางกฎหมายไม่มีความชัดเจนนั้นทำให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ผลเสียจึงตกแก่ตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้แก่หน่วยงานของรัฐ ที่จะได้รับผลของการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองของส่วนราชการตามที่ตนเห็นว่าถูกต้องและเหมาะสม ทั้งที่ คำสั่งทางปกครองดังกล่าวออกโดยไม่มีมาตรฐานและขาดความเสมอภาคในการบังคับใช้ จนอาจทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะตัวแทนของรัฐโดยไม่มีสิ่งรับประกันว่าการปฏิบัติหน้าที่จะได้รับควบคุมครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 อย่างเป็นทางการ เนื่องจากข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย

หลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ เป็นบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนและขาดความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย

2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

จากการศึกษา พบว่า หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มีหลักการเกี่ยวกับการกำหนดสัดส่วนของจำนวนเงินที่เจ้าหน้าที่ผู้กระทำความผิดทางละเมิดจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐ โดยสาระสำคัญของหนังสือเวียนฉบับนี้จะกล่าวถึงแนวทางที่กระทรวงการคลังกำหนดขึ้นโดยนำผลการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่คณะกรรมการพิจารณาความรับผิดทางแพ่งมีคำวินิจฉัยเอาไว้ในการตรวจสอบสำนวนการสอบสวน ซึ่งจะเป็นการกำหนดความรับผิดของเจ้าหน้าที่โดยแยกตามลักษณะของหน้าที่ที่ปฏิบัติก่อน จึงค่อยแยกตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา โดยที่เจ้าหน้าที่ในชั้นปฏิบัติงานซึ่งถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดกับเหตุละเมิดที่สุด จะมีสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดมากที่สุด รองลงมาคือผู้บังคับบัญชาชั้นต้นซึ่งมีหน้าที่ผ่านงานของเจ้าหน้าที่ในชั้นปฏิบัติงาน และสุดท้ายคือผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยในแต่ละลำดับชั้นจะมีการกำหนดความรับผิดลดลงตามลำดับ โดยใช้ความใกล้ชิดกับเหตุละเมิดเป็นเกณฑ์ เว้นแต่บุคคลในลำดับหลังจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุละเมิดโดยตรง และหากมีเจ้าหน้าที่ผู้ใดกระทำความผิดละเมิดโดยทุจริต เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวนความเสียหาย ในกรณีนี้หากเจ้าหน้าที่ผู้อื่นซึ่งต้องรับผิดในเหตุละเมิดคราวเดียวกันนั้น แต่มิได้กระทำความผิดละเมิดโดยทุจริตและรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไปแล้ว ก็ให้หน่วยงานของรัฐคืนเงินแก่เจ้าหน้าที่ตามสัดส่วนที่แต่ละคนรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งออกโดยอำนาจของปลัดกระทรวงการคลัง เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงลักษณะของการกระทำความผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่หน่วยงานของรัฐ โดยเทียบเคียงกับลักษณะการกระทำที่ตัวหนังสือเวียนกำหนดไว้ และพิจารณาว่าสำหรับเจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำละเมิดตรงตามลักษณะดังกล่าว จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเท่าใด ย่อมไม่สอดคล้องต่อหลักกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักการจำกัดสิทธิ ทฤษฎีหลักการตรรกฐ และหลักการของหนังสือเวียนส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ซึ่งมีสถานะเป็นหนังสือกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้แก่ทุกส่วนราชการเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กลับมีเนื้อหาที่กำหนดลักษณะความผิดของเจ้าหน้าที่และเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามแนวทางที่หนังสือเวียนฉบับนี้กำหนดไว้ เป็นการตราหนังสือเวียนโดยไม่ชอบด้วยหลักการเพื่อมาจำกัดสิทธิของเจ้าหน้าที่ อาจทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความศรัทธาต่อระบบการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพราะกังวลต่อหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด จึงเป็นการนำบทบัญญัติที่ออกโดยไม่มีกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้ เพื่อมาจำกัดสิทธิแก่ตัวข้าราชการ ซึ่งผิดหลักการตรากฎหมาย และเป็นกฎหมายที่ไม่ผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ส่งผลให้หนังสือเวียนฉบับดังกล่าวมีการออกโดยไม่ถูกต้องตามหลักทฤษฎีการตรากฎ

3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการบังคับ ในกรณียึด आयัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

จากการศึกษา พบว่า มาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับ การดำเนินการเรียกให้เจ้าหน้าที่ของรัฐชำระเงินแก่ทางราชการตามคำสั่งทางปกครองที่แจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบ และถ้าระยะเวลาที่ระบุให้เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าวครบกำหนด โดยยังไม่มี การติดต่อเข้าขอชำระหนี้กับทางราชการ กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการออกหนังสือเตือนไปอีกครั้งหนึ่งก่อน โดยให้กำหนดระยะเวลาตามหนังสือฉบับหลังไม่น้อยกว่า 7 วัน เพื่อให้โอกาสเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดติดต่อเพื่อชำระค่าสินไหมทดแทนแก่ทางราชการ อีกครั้งหนึ่ง และหากยังไม่มีการดำเนินการใดๆ จากตัวเจ้าหน้าที่ ส่วนราชการจะมีสิทธิที่จะดำเนินการใช้มาตรการบังคับทางปกครองในการยึด आयัด ทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดเพื่อนำไปขายทอดตลาด และนำเงินที่ได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ทางราชการ ซึ่งวิธีการที่มาตรการบังคับทางปกครองกำหนดไว้สำหรับการยึดหรืออายัด ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กำหนดให้ไปใช้วิธีการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดขายทอดตลาดทรัพย์สิน เพื่อนำมาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ทางราชการ ทำให้ต้องไปใช้หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในการยึดหรืออายัดขายทอดตลาดทรัพย์สิน จนอาจทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ความไม่ชัดเจนในแนวทางการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ย่อมไม่สอดคล้องต่อหลักกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักนิติรัฐ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการ

บังคับ ในกรณียึด आयัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายกำหนดแนวทางในการพิจารณาเรื่องความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ควรที่จะมีแนวทางในการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม แต่กลับไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิด เพื่อนำมาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ส่วนราชการ ซึ่งเป็นสาระสำคัญในการที่ส่วนราชการจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่การยึด หรืออายัดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่เพื่อขายทอดตลาด กลับต้องใช้วิธีปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่ยังคงมีบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนเช่นกัน และผลักดันให้ไปใช้วิธีการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีบทบัญญัติที่ไม่สามารถปรับใช้กับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองได้ จึงไม่เป็นธรรมแก่ตัวเจ้าหน้าที่ และอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ส่วนราชการ อันเนื่องมาจากขาดบทบัญญัติทางกฎหมายที่ชัดเจน

5. ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ เพื่อกำหนดให้ข้าราชการและลูกจ้างรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 นั้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ ข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ในประเด็นของบทบัญญัติข้อ 18 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 โดยให้ยกเลิกข้อความในข้อ 18 แห่งระเบียบดังกล่าว

2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับตามหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ผู้วิจัยเห็นควรให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ยกเลิกหนังสือเวียนของกระทรวงการคลัง เรื่อง แนวทางการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ออกตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

2. กำหนดให้ฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยให้อำนาจในการกำหนดสัดส่วนความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่เป็นอำนาจของตุลาการศาลปกครอง

3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการบังคับ ในกรณียึด आयัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 โดยให้เพิ่มบทบัญญัติในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 โดยกำหนดให้มีเนื้อหาที่ประกอบด้วยหลักการ ดังต่อไปนี้

เพิ่มมาตรา 5/1 โดยกำหนดอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ให้มีอำนาจออกกฎที่เกี่ยวข้องกับการยึด आयัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการออกระเบียบเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ เพื่อการบังคับในกรณียึด आयัด และขายทอดตลาดทรัพย์สินของข้าราชการและลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

บรรณานุกรม

กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2546) กฎหมายปกครอง พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : วิทยุชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ: ความรับผิดของรัฐในระบบกฎหมายเยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538) กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ประยูร กาญจนดุล. (2535) คำบรรยายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ง เพ็งนิตติ. (2547). คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.